
Лукаш Дзекуць-Малей: пастар, які працягнуў справу Скарыны

Зборнік артыкулаў

Мінск
«Пазітыў-цэнтр»
2021

УДК[279.123-9(476)(092)+929 Дзекуць-Малей](082)
ББК86.376(4Беи)я43
Л84

Укладальнікі:
А.І. Бокун, А.У. Унучак, Ю.А. Бачышча

Лукаш Дзекуць-Малей : пастар, які працягнуў справу Скарыны:
Л84 зборнік артыкулаў / укладл.: А.І. Бокун, А.У. Унучак, Ю.А. Бачышча –
Мінск : Пазітыў-цэнтр, 2021. – 296с. : іл.

ISBN 978-985-7193-66-0.

У зборніку сабраныя артыкулы беларускіх і замежных аўтараў, якія
асвятляюць жыццё і дзеянасць пастара Лукаша Дзекуць-Малея (1888 -
1955). Упершыню пад адной вокладкай сабрана абсалютная большасць
даследаванняў па біографіі знакамітага беларускага нацыянальнага і
рэлігійнага дзеяча. Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

УДК[279.123-9(476)(092)+929 Дзекуць-Малей](082)
ББК86.376(4Беи)я43

ISBN 978-985-7193-66-0

© А.І. Бокун, А.У. Унучак,
Ю.А. Бачышча, укладанне, 2021
© Афармленне.
ПВУП «Пазітыў-цэнтр», 2021

ЗЪМЕСТ

Ад укладальнікаў.....	5
Разьдзел I. Біяграфія	
Сыцяпан Пекун. Лукаш Дзекуць-Малей: жыццё і служэньне.....	9
Алена Глагоўская. Жыццё і дзеянасць Лукаша Дзекуць- Малея.....	47
Антоні Бокун. Па стар, які працягнуў справу Скарыны.....	57
Алена Глагоўская. «...Хоць бы і памёр, жыць будзе». Пра Лукаша Дзекуць-Малея (1888 – 1955).....	62
Андрусь Унучак. Лукаш Дзекуць-Малей (1888 - 1955): асноўныя моманты біяграфіі і съвестапогляду.....	76
Алена Глагоўская. Пра пасляваеннае жыццё Лукаша Дзекуць-Малея ў Польшчы (невядомыя беластоцкі шэрыяд).....	93
Разьдзел II. У імя незалежнай Беларусі	
Андрусь Унучак. Святар, патрыёт, перакладчык.....	121
Уладзімір Ляхоўскі, Андрэй Чарнякевіч. Гарадзенскі «эпізод» жыцця пастара Лукаша Дзекуць-Малея.....	130
Разьдзел III. Царкоўнае служэньне	
Алена Глагоўская. Дзеянасць Лукаша Дзекуць-Малея сярод баптыстаў на Палессі.....	145
Матэвуш Віхары. Лукаш Дзекуць-Малей ва ўспамінах Міхала Папко і Вальдэмара Гутшэ.....	152
Андрусь Унучак. Некаторыя старонкі царкоўнага служэньня пастара Лукаша Дзекуць-Малея ў Брэсце ў 1920-я – пачатку 1930-х гг.....	176
Разьдзел IV. Беларуская Біблія	
Гай Пікарда. Нябеснае полымя: Досылед пачаткаў беларускага перакладу Новага Запавету і Псальмаў (1931).....	185

Андрусь УНУЧАК

Святар, патрыёт, перакладчык

Беларуская гісторычна навука, маючы бяспрэчныя дасягненія за апошнія 20 год, мае таксама, з нашага гледзішча, адну істотную хібу — у нас слаба разьвіты жанр гісторычнай біографіі. Мякка кажучы, далёка ня ўсе выбітныя постаці нашай гісторыі маюць напісаную і апублікованую, на больш-меныш сур'ёзным узроўні, біографію. Гэта гісторычны факт, і ён непасрэдна датычыцца жыцця і дзеянасці пастара Лукаша Дзекуць-Малея, чалавека, які спрычыніўся да адной з самых знакавых падзеяў нашай гісторыі XX ст. — першаму перакладу на сучасную беларускую мову Новага Запавету і Псальмаў, а таксама іх выданняя пад адной вокладкай у 1931 г. Пераклад быў зроблены супольнымі намаганнямі Л. Дзекуць-Малея і аднаго з галоўных лідараў беларускага руху Антона Луцкевіча, зь ініцыятывы першага.

На сёняння мы маєм шэраг артыкулаў і кніжных выданняў, прысьвечаных інтэлектуальному даробку А. Луцкевіча, апублікована значная частка ягонаі ідэйнай спадчыны¹.

Як успамінаў пастар Ян Пятроўскі: «Калі ў першай палове трыццатых гадоў выйшаў з друку на беларускай мове Новы Запавет з Псальмамі, на восі Вільні-Варшава імя Антона

¹ Сідарэвіч А. Антон Луцкевіч: Главы из книги // Нёман. 1990. № 7. С. 91-167; Сідарэвіч А. З жыцця Антона Луцкевіча // Літаратура і Маствацтва. 1991. 18-25 студз.; Луцкевіч А. Да гісторыі беларускага руху / Укл., прадм. А. Сідарэвіч. Мн., 2003; Луцкевіч А. Выбраныя творы: праблемы культуры, літаратуры і мастацтва / Укл., прадм. А. Сідарэвіч. Мн., 2006; Сідарэвіч А. Антон Луцкевіч: ад краёвасці да незалежніцтва. Агляд крыніцаў // Arche. 2006. №1. С. 80-91; Луцкевіч А. Барацьба за вызваленне / Укл., рэд., пер., камент. і прадм. А. Сідарэвіч. Вільні-Беласток, 2009.

Луцкевіча было на вуснах і ў друку ў колах праваслаўных, каталіцкіх як і пратэстанцкіх, наверуючых людзей як і веруючых, і асабліва сярод мэтадыстых, каторыя сваім замежным прадстаўніцтвам заўсёды знаходзіліся ў добрых суадносінах зь Лідарам беларускага Рэнэансу².

Можна меркаваць, што і імя Л. Дзекуць-Малея таксама гучала ў той час у Заходній Беларусі і за яе межамі. Бо справа перакладу была справай ня толькі А. Луцкевіча, але двух, ці нават трох, аддаючы належнае працы Серафімы Дзекуць-Малей, перакладчыкаў. Разам з гэтым, даводзіцца канстатаваць, што сέньня Л. Дзекуць-Малей малавядомая постапь нават у інтелектуальных колах. Хоць, і гэта павінна быць адзначана, дзякуючы Алене Глагоўскай, Сыцяпану Пекуну, Уладзімеру Ляхоўскуму і іншым дасьледчыкам мы маєм пэўныя напрацоўкі ў справе вывучэння біяграфіі слыннага баптысцкага пастара³.

Выданыне гэтага зборніку стала магчымым дзякуючы навуковай канферэнцыі «Лукаш Дзекуць-Малей (1888-1955) і беларускія пераклады Бібліі», якая адбылася 22 лістапада 2008 г. на базе Менскай багаслоўскай сэмінарыі эвангельскіх хрысціянаў баптыстаў, і была прысьвечана 120-годзідзю з дня народзінаў Л. Дзекуць-Малея. Збор і падрыхтоўка да друку матэрыялаў канферэнцыі і дакумэнтаў па гэтай тэмэ занялі больш

² Пятроўскі Я. Антон Луцкевіч — арыстакрат беларускае думкі // Пратэстанцкая царква і беларускі нацыянальны рух на пачатку ХХ стагодзідзя: артыкулы і ўспаміны. Мн., 2006. С. 59.

³ Глагоўская Л. Жыццё і дзеянасць Лукаша Дзекуць-Малея // Ніва. 1999. 12 верас.; Глагоўская А. «...Хоць бы і памёр, жыць будзе». Пра Лукаша Дзекуць-Малея // Пратэстанцкая царква і беларускі нацыянальны рух на пачатку ХХ стагодзідзя: артыкулы і ўспаміны. Мн., 2006. С. 45-58; Аўсяная М., Ляхоўскі У. Дзекуць-Малей Лукаш // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. Т. 3. Мн., 1996. С. 224-225; Пекун С. Лука Николаевич Дзекуць-Малей: жыць і служение // Роля асобы ў жыцці і дзеянасці хрысціянскіх цэркваў Беларусі ў ХХ стагоддзі. Мн., 2000. С. 119-132; Гарбінскі Ю. Лукаш Дзекуць-Малей // Беларускія рэлігійныя дзеячы ХХ стагоддзя. Жыццярысы, мартыралогія, успаміны. Мінск-Мюнхен, 1999. С. 67-68; Odłyżko M. Prezbiter Dziekuć-Malej // Słowo Prawdy. 1957. № 5. С. 9-10.

за 2 гады. Дзякуючы працы аўтараў зборніка, тут публікуецца вілікая частка таго, што выяўлена на сёньня ў Беларусі і суседніх краінах па жыццю і дзеянасці Л. Дзекуць-Малея і беларускім перакладзе Новага Запавету і Псальмаў, які выйшаў у 1931 г.

Сярод іншага, упершыню друкуюцца лісты Л. Дзекуць-Малея да А. Луцкевіча, якія захоўваюцца ў акадэмічнай бібліятэцы Інстытута Гісторыі. Упершыню іх выявіла і звязрнула ўвагу Алена Глагоўская. Мне самому ўдалося пазнаёміцца з арыгіналамі большасці гэтых дакумэнтаў у сакавіку 2008 г., калі шукаючы матэрыялы, якія пралівалі б сывято на склад рэдакцыі «Нашай Нівы» ў 1912-1913 гг. я натрапіў на матэрыялы, што тычыліся перакладу Новага Запавету і Псальмаў на сучасную беларускую мову і яго выданьня ў 1931 г.

Гэтыя лісты адкрываюць трохі іншы вобраз беларускай гісторыі 1920-х – 1930-х гг. На жаль, у тых справах захаваліся толькі лісты Л. Дзекуць-Малея да А. Луцкевіча, лістоў у зваротным кірунку пакуль ня выяўлена. Але гэтыя матэрыялы дазваляюць зірнуць на асобу патрыярха беларускага руху вачыма баптысцкага пастара. Адразу ж кідаецца ў очы тое, што А. Луцкевіча Л. Дзекуць-Малей называў «Дарагі ў Госпадзе браце Антон!», так звычайна хрысціяне звязртаюцца адзін да аднаго. Па-другое, кожны ліст пачынаецца зь біблійных каардынатаў, напрыклад «Ісаі 40:28-31» (гэта натхняльныя радкі і пра тое, што чалавек, які спадзяеца на Бога ніколі ня стоміща) і г.д. Трэба думаць, што праца над перакладам Новага Запавету і Псальмаў зблізіла гэтых людзей. Калі паглядзеце на біяграфію А. Луцкевіча, гэтае збліжэнне было натуральным.

Яшчэ ў 1913 г. «Наша Ніва» пісала, што ў беларусаў не стае адно нацыянальная царквы, каб мець завершаную систэму нацыянальных каштоўнасцяў⁴. Цікава, што перад гэтым, у 1909 г., А. Луцкевіч лічыў, што вуніяцкая царква мае гістарычны патэнцыял, каб зрабіцца царквой для беларусаў⁵. Але, як відаць, справа вунії, якую актыўна рухалі Іван і Антон навязаўшы

⁴ Лішні. Нашы цэннасці // Наша Ніва. 1913. 31 траўн. С. 1-2.

⁵ Бібліятэка Акадэміі навук Летувы. Аддзел рукапісаў і рэдкай кнігі. (БАНЛ, АРiPK). Ф. 21. С. 336. А. 16.

кантакт зь мітрапалітам Галіччыны Андрэем Шаптыцкім⁶, затармазілася. Так, што на 1913 г., год паступлення Л. Дзекуць-Малея на біблійныя курсы ў Пецярбургу, можна было канстатаваць, што «беларускай нацыянальнай царквы» няма.

Складана было на самым досьвітку XX ст. патрабаваць ад Расейскай імпэрыі ўвядзенныя беларускіх школаў, пакуль не было беларускіх падручнікаў, і ў першую чаргу граматыкі беларускай мовы. Гэтак жа цяжка было казаць пра нацыянальную царкву, калі не было Бібліі па-беларуску, не было царкоўнага ці касцельнага асяродку, які патэнцыйна мог бы быць зацікаўлены ў беларускім перакладзе Святога Пісъма.

Што латычыца праваслаўнай царквы, то тут можна толькі ўзгадаць зь якімі праблемамі ішло вырашэнне пытання аб перакладзе Бібліі на расейскую мову ў 1860-я гг. Але нават пасля зьяўлення Сынадальнага перакладу ў 1876 г. панаванье царкоўнаславянішчыны захоўвалася. Некалькі іншая сітуацыя была з каталіцкім касцёлам. Там была традыцыя падtrzymкі нацыянальнага руху і нават спробы перакладу на беларускую мову рознай рэлігійнай літаратуры. За тое, каб Святое Пісъмо было перакладзена на беларускую мову, у 1912-1913 гг. выступала княгіня Магдалена Радзівіл. Так, у абвестках Беларускага Выдавецкага Таварыства, якое ў значнай меры існавала на грошы княгіні, пазначалася, што першачарговай задачай Таварыства зьяўляеца пераклад на беларускую мову Старога і Новага Запавету⁷. Але здарылася так, што гэтая справа рэалізавалася там, дзе яе ніхто не чакаў — у баптысцкай царкве пастарам Л. Дзекуць-Малеем і ягонай жонкай Серафімай.

Перадумовы супрацы лідара беларускага руху і лідара беларускага пратэстантызму пачатку XX ст. можна ўбачыць у падабенстве іх поглядаў на беларускую справу. У той момант, калі абрыйнулася імпэрыя Раманавых, А. Луцкевіч пачаў пісаць падручнікі па мове і літаратуре. Ён быў аўтарам граматыкі «Jak prawilna pisać pa biełarusku» (Wilnia, 1917) і, супольна з Янам Станкевічам, стварыў «Biełaruski prawapis» (Wilnia, 1918), а

⁶ БАНЛ, АРiРК. Ф. 21. С. 2215. А. 690.; Ф. 138. С. 2229. А. 449.

⁷ Наша Ніва. 1913. 16 жніўн. С. 1; Z ruchu biełarskaho // Bielarus. 1913. 24 жніўня. С. 5.

таксама «Našy peśniary: Litaratyra-sacyjalnyja narysy» (Wilnia, 1918). І гэта ў той час, калі здавалася б на першым пляне павінна быць палітыка, калі ўсе сілы кідаліся ў вір барацьбы за БНР.

А. Луцкевіч ад самага пачатку сваёй дзейнасьці прывык працаўцаць на будучыню, ствараць грунт на якім мог гадавацца беларускі рух, інават тады, калі меў палітычную паразу. Падобна і Л. Дзекуць-Малей, у самы разгар палітычнага змагання за беларускую дзяржаўнасць 30-гадовы пастар арганізоўваў беларускія школы на Гарадзеншчыне і Беласточчыне (1918-1919 гг.). Ён меў вельмі радыкальныя погляды што датычыла беларускай справы і нават прасіў зброю, каб барацісь нацыянальнае школьніцтва. 30 сінёбря 1918 г. А. Луцкевіч запісаў у сваім «Дзённіку»: «Міліцыянтам валасных камітэтаў немцы не жадаюць даваць зброй: для валаснога камітэту ў Крынках перадалі толькі дзівэ стрэльбы і некалькі рэвалвераў. М~~алей~~-Дз~~ескуць~~ просіць націснуць на немцаў, каб далі зброю альбо каб дазволілі сялянам карыстацца зброяй, што знаходзілася на захаваньні»⁸.

У хуткім часе зрабілася зразумелым, што палітычныя баталії былі па вялікім рахунку прайграныя. Заставалася два способы паводзінаў — шукаць прычыны паразы і зноў спрабаваць падняць вызвольную барацьбу ці працягваць узгадоўваць культурную і духоўную моц народу як гэта было ў пэрыйяд «нашаніўскай арганічнай працы» напярэдадні Першай сусветнай вайны. Гэта цудоўна разумелі тыя, хто ў тых часах займаўся беларускай справай у Польшчы. Л. Дзекуць-Малей выбраў «арганічную працу», якую вяла эліта краю яшчэ пачынаючы ад паразы паўстання 1863 г. У 1920 г. ён заняўся перакладам Бібліі: «разам з жонкай я ўзяўся за пераклад Эвангельля на беларускую мову. Ня верачы ва ўласныя сілы, я звярнуўся па прафэсійныя парады да знакамітага беларускага дзеяча і крытыка, Антона Луцкевіча, які ахвотна дапамагаў у гэтай карыснай для народу працы»⁹.

Як відаць, А. Луцкевіч адразу ж асаніў тое, што праца над перакладам гэта рэальная справа, якая разылічана на далёкую перспектыву. Зрабіць якасны біблійны пераклад магчыма было

⁸ Луцкевіч А. Дзённік // Польмя. 1991. № 4. С. 217.

⁹ Глагоўская А. «...Хоць бы і памёр...» С. 52.

толькі ва ўмовах супрацоўніцтва паміж перакладчыкамі, якія карысталіся штодзённа Словам Божым і тымі, хто добра ведаў мову арыгіналу (у дадзеным выпадку грэцкую). А. Луцкевіч займаўся тым, што спраўджаў пераклад паводле грэцкага арыгіналу. У выніку праца была зроблена якасна. Пераклад Малея-Луцкевіча паўплываў на ўсю беларускую біблейстыку XX – пачатку ХХІ стст.

Публікуючы гэты зборнік артыкулаў, дакумэнтаў і матэрыялаў хацелася б звярнуць увагу на некаторыя моманты біяграфіі і кантэксту жыцця Л. Дзекуць-Малея, якія гэты зборнік здолыны дапамагчы раскрыць паўнай ці, прынамсі, адкрыць кірунок для далейшых дасьледаваньняў.

Па-першае, гэта пытаньне дзейнасці Л. Дзекуць-Малея «на карысць беларускай справы», якая працягвалася фактычна большую частку яго съядомага жыцця. Матэрыялы, якія адлюстроўваюць гарадзенскі пэрыяд чыннасці пастара-патрыёта, даюць уяўленьне пра маштаб гэтай дзейнасці, пра ролю і месца Л. Дзекуць-Малея ў беларускім руху часу найбольш упартага змагання за ажыццяўленне ідэалаў беларускай дзяржавы-нацыі ў 1918-1921 гг. Пры больш пільнym поглядзе на гэты момант біяграфія будучага перакладчыка Новага Запавету звяртае на сябе ўвагу пытаньне калі, як і дзе Л. Дзекуць-Малей пазнаёміўся з прадстаўнікамі беларускага руху, хто ці што паўплывала на яго нацыянальнае станаўленне.

Паводле У. Ляхоўскага і А. Чарнякевіча ён зявіўся на Гарадзеншчыне ў каstryчніку-лістападзе 1918 г., у сакавіку 1919 г. ён ужо ўдзельнічаў у беларуска-польскіх перамовах у Горадні, дзе заняў вельмі радыкальную пазицыю стасоўна знаходжання і статусу польскіх войскаў у Беларусі¹⁰. На думку А. Глагоўскай «у часе Першай усясьветнай вайны ён (Л. Дзекуць-Малей. — А.У.) вярнуўся на Гарадзеншчыну (з Пецярбургу. — А.У.) ужо ў якасці беларускага дзеяча»¹¹. Дакладна вядома тое, што ў 1918 г. Л. Дзекуць-Малей быў адным з лідараў беларускага руху на Гарадзеншчыне.

¹⁰ Гл.: Ляхоўскі У., Чарнякевіч А. «Гарадзенскі эпізод» жыцця пастара Лукаша Дзекуць-Малея (у гэтым зборніку — рэд.).

¹¹ Глагоўская А. «...Хоць бы і памёр...» С. 49.

Паўстае пытаньне, як ён ім стаў і калі? А. Луцкевіч у сваіх пагатках да гісторыі беларускай школы, зробленых у сярэдзіне 1920-х гг. назначыў, што ў лютым 1916 г. у Вільні было ўжо 5 беларускіх школаў, крху ніжэй ён запісаў, што таксама ішла арганізацыя школаў «на правінцыі: у Гарадзеншчыне Дзекуць-Малей; у Лідчыне — Іваноўская (пратакол №8)»¹². Пратакол, на які спасылаецца А. Луцкевіч, гэта найболыш верагодна, пратакол наседжання Школьнай камісіі Беларускага таварыства дапамогі нацярпелым ад вайны (БТДПВ) за 27 лістапада — 10 снежня 1915 г.¹³ У гэтым пратаколе адзначана, што арганізатаркай беларускага школьніцтва на Лідчыне ў канцы 1915 г. была С. Іваноўская, пра Л. Дзекуць-Малея там не ўзгадваецца. Магчыма, А. Луцкевіч нешта пераблытаў, але нельга таксама цалкам выключаць, што ён ведаў больш, чым напісаны ў пратаколе, і што Л. Дзекуць-Малей быў у беларускім руху ўжо ў канцы 1915 г. ці на пачатку 1916 г. На гэта пытаньне можа адказаць падрабязнае дасьледаванье дзейнасці Беларускага таварыства дапамогі паяцярпелым ад вайны. 28 красавіка 1921 г. газета «Звон» назвала Л. Дзекуць-Малея адным з заснавальнікаў адноўленага БТДПВ¹⁴. Такім чынам, ёсьць верагоднасць ягонага ўдзелу і ў працы першага БТДПВ, заснаванага ў 1915 г. Гэта адзін момант біяграфіі Л. Дзекуць-Малея, які патрабуе, каб на яго была звязаная адмысловая ўвага дасьледчыка.

Па-другос, не зусім яснымі застаюцца час і прычыны ягонага пераезду з Горадні ў Берасьце, а таксама пытаныні рэлігійнай дзейнасці ў Горадні і сувязі Л. Дзекуць-Малея з гарадзенскімі беларускімі асяродкамі пасля 1921 г.

С. Пекун піша, што Л. Дзекуць-Малей пад ціскам польскіх уладаў, пакінуў Горадню ў 1920 г. і пераехаў у Берасьце, У. Ляхоўскі і А. Чарнякевіч съцвярджаюць, што ў 1921 г. Л. Дзекуць-Малей апынуўся ў Беластоцкай турме і зь Беластоку напрыканцы 1921 г. перебраўся ў Берасьце (гл. матэрыялы, апублікованыя ў зборніку). Паводле А. Глагоўскай, увесень-зіму

¹² БДАМЛМ. Ф. 3. В. 1. С. 126. А. 118-119.

¹³ БДАМЛМ. Ф. 3. В. 1. С. 124. А. 9-9адв.

¹⁴ Архівы Беларускай Народнай Рэспублікі. Т. 1. Кн. 2. Вільня – Нью-Ёрк – Менск – Прага, 1998. С. 1091-1092.

1921 г. польскія ўлады забаранілі Л. Дзекуць-Малею жыць у Горадні, і ён перарабраўся ў Берасыце¹⁵.

Па-трэцяе, біблійныя тэксты перакладаліся Л. Дзекуць-Малеем супольна з ягонай жонкай Серафімай. Як і пад упльвам чаго Серафіма, у дзявоцтве Кішка, заангажавалася ў беларускі рух. Ліст даглядальніцы Гарадзенскага дзіцячага прытулку С. Кішкі да апекуна гэтага прытулку Лявона Дубейкаўскага напісаны прыкладна ў канцы сакавіка 1921 г. съведчыць, пра сур'ёзныя пазіцыі С. Кішкі у нацыянальным руху, здольнасць і прагу змагацца за беларускую справу. Просічы Л. Дубейкаўскага прыслать на кіраваньне прытулкам Станіславу Еўзебію, С. Кішка пісала: «гэта найвыразней дало б адчуць маскоўскім прыслужнікам, што іх права на прытулак скончылася назаўсёды»¹⁶.

Яшчэ адно важнае пытаньне, ці нават загадка біографіі Л. Дзекуць-Малея вынікае са звестак, якія прыводзіць Ніна Стужынская ў артыкуле, прысьвежаным аднаму з галоўных кіраўнікоў «арганізацыі беларускіх баевікоў «Зялёны дуб» капитану Ўладзімеру Ксяневічу: «Ня проста зразумець погляды шэфа Галоўнага штабу партызанскіх атрадаў (У. Ксяневіча, — *дут.*)». У гарадзенскай турме, дзе ён адседзеў пяць месяцаў, глыбока вывучаў Эвангельле. У траўні 1923 г. прыняў хрост ад Лукаша Дзекуць-Малея, вядомага беларускага пастыра Эвангельскай царквы хрысьціянаў-баптыстаў, які находзіў дарэчы са Слонімшчыны і вучыўся ў родным горадзе Ксяневіча¹⁷. Цікава, дзе і як адбыўся хрост У. Ксяневіча ў траўні 1923 г.? Якім чынам Л. Дзекуць-Малей зрабіўся «духоўным айцом» для аднаго з кіраўнікоў баявой партызанскай арганізацыі? На сённяшні дзень гэтыя пытаньні яшчэ чакаюць свайго даследчыка.

Наступны важны момант біографіі — стасункі Л. Дзекуць-Малея, найбуйнейшага пратэстанцкага пастара Заходній Беларусі, з камуністычнымі ўладамі ў 1939-1941 гг., да ягонага

¹⁵ Глагоўская А. «...Хоць бы і памёр...» С. 52.

¹⁶ БДАМЛМ. Ф. 3. В. 1. С. 237. А. 23.

¹⁷ Стужынская Н. Непарадны герой беларускай атаманшчыны. Дзве расстрэльныя справы // Arche. 2009. №1-2. С. 228.

прышту. Як прыклад возьмем такое важнае для пратэстантаў пытаньне, як савецкія «выбары». На сёняні мы маем съведчаньне савецкіх «органаў» за 27 лютага 1941 г. пра тое, што: «накануне выбороў в местные советы баптист Дзикуц М. (г. Брест) в беседе с другими баптистами заявил «Для того, чтобы на нас баптисты, не было гонений, процедуру голосования мы соблюдать должны, а когда зайдёте в кабину, у каждого есть своя духовная совесть, её и выполняйте»¹⁸. Гэта трактавалася камуністычнымі ўладамі як факт прайўлення нядобранадзейнасці. Адсюль вынікае пытаньне ці была заведзена справа на Л. Дзекуць-Малея, дзе яна захоуваеца?

Можна яшчэ шмат задаваць пытаньняў, напрыклад пра тое, дзе быў распаўсюджаны 25-і тысячны наклад Новага Запавету і Псальмаў выдання 1931 г., так, што ў 1945 г. пастар Л. Дзекуць-Малей пісаў пра «вычарпанасць» накладу і г.д. Але самае галоўнае, што вынікае з публікацыі дадзенага зборніка, гэта тое, што яна паказвае насыпелую патрэбу больш сур'ёнага даследавання біографіі Л. Дзекуць-Малея і гісторыі пратэстанцкай царквы Беларусі, тым больш, што сёлета спаўнілася 80 год выхаду Новага Запавету і Псальмаў на сучасны беларускі мове.

Паводле

Лукаш Дзекуць-Малей і беларускія пераклады Бібліі: зборнік матэрыялаў, артыкулаў і дакументаў. Брэст, 2011. С. 8-16.

¹⁸ Сообщение секретаря ЦК КП(б)Б по пропаганде В.Н. Малина начальнику управления пропаганды и агитации ЦК ВКП(б) Г.Ф. Александрову «О фактах деятельности церковников в западных областях БССР». Минск, 27 февраля 1941 г. // «Ты з Заходній, я з Усходнім нашай Беларусі...». Верасень 1939 г. – 1956 г.: дакументы і матэрыялы. У 2 кн. Кн. 1. Верасень 1939 г. – 1941 г. Мн., 2009. С. 232.